

deed en waarnam, slechts te begrijpen is en gezien moet worden onder het licht, sub specie, zou ik haast zeggen, van mijn aandacht voor het wereldgebeuren.

Dat wereldgebeuren had ik, toen de uitbarsting van augustus 1914 kwam, reeds verscheidene jaren met zo groot mogelijke aandacht gevolgd en trachten te beschrijven. Volgens velen niet onverdienstelijk. Om u een voorbeeld te noemen van wat ik bedoel: in 1913 en het begin van '14 had ik mij bezondigd aan een vrij uitvoerige beschrijving der Chinese revolutie, die men kan zeggen in 1911 begonnen te zijn. De Balkanoorlogen en de Italiaans-Turkse oorlog van 1911 hadden om zo te zeggen geen geheimen voor mij, trouw journalistiek of liever maandelijks kronikeur. Evenmin als de interne en buitenlandse politiek der grote Europese mogendheden, toen nog met de Verenigde Staten de onbepaalde heersers over de overige wereld.

Wat ik dacht en deed in mijn vader- en woonstad stond onder de invloed van die aandacht voor het wereldgebeuren, werd er ten sterkste door bepaald, ja was er slechts onderdeel van.

Dat wereldgebeuren scheen mij, die sedert mijn studententijd geschoold „marxist” was, marxist volgens de toenmalige opvatting, reeds sinds jaren – feitelijk sinds de eerste Russische Revolutie van 1905, in 1906 weer onderdrukt, ja, maar die niet was geëindigd – regelrecht te leiden naar een grote wereldbotsing en, als onvermijdelijk gevolg, de wereldrevolutie. Wereldrevolutie, min of meer – zo dacht ik – naar het schema, op veel grotere en wijdere schaal, der Franse van 1789, waar ik reeds als jongeman een diepe bewondering en verering voor had opgevat.

En dit marxistisch geloof, sterk als iedere echt-religieuze overtuiging, deed mij dat wereldgebeuren uiteraard geheel anders zien en begrijpen dan de overgrote meerderheid mijner tijd- en stadgenoten. Zelfs dan mijn vroegere partijgenoten, de mannen van de S.D.A.P. hier in 't land en hier ter stede, een Spiekman b.v. die, mag ik wel zeggen, reeds geheel opgingen in hun strijd voor verheffing van het levenspeil en de levensomstandigheden der arbeidende klasse, welker vertegenwoordigers zij zich voelden.

Voor hen, om het kort te zeggen, kwam de uitbarsting van augustus 1914 als een verrassing, gelijk bij de meerderheid hunner stad- en landgenoten. Iets als een vulcanische ramp of een overstroming, die zij niet hadden voorzien en verwacht. Voor mij